

Kolejnym zagadnieniem była kara śmierci jako sankcja orzekana przez ustawodawstwo cesarskie za niektóre przestępstwa religijne. Ks. dr Antoni Dębiński (KUL) mówił o karze śmierci jako sankcji w przypadku herezji, apostazji i niektórych zachowań Żydów i pogan, dr Wiesław Mossakowski (UMK) zaś – za naruszenie azylu Kościoła. Z kolei mgr Ewa Gajda (UMK) dokonała analizy ustawodawstwa cesarskiego, nakładającego karę główną na manichejczyków, grupę religijną ściganą w starożytności szczególnie surowo.

Przedmiotem drugiej, popołudniowej części obrad był problem wykonania kary głównej w starożytnym Rzymie. Wprowadzenie do tej problematyki stanowił referat dr Elżbiety Żak (UMCS) o różnych sposobach wykonywania *poena capitis*: kara worka (*poena cullei*), powieszenie na widłach (*furca*), ukrzyżowanie (*crux*) spalenie żywcem i wydanie dzikim zwierzętom (*damnatio ad bestias*).

Dalsze referaty omawiały wykonywanie kary głównej za określone przestępstwa. O stosowaniu kary śmierci w armii rzymskiej w okresie wojen punickich mówił mgr Stanisław Ducin (UMCS), a dr Andrzej Sokala (UMK) – o karach za przestępstwo stręczycielstwa (*lenocinium*). Przedmiotem opracowania dra Krzysztofa Amielańczyka (UMCS) była kara śmierci za zabójstwo (*poena legis Corneliae*). Dr Dariusz Słapek (UMCS) omówił karę wydania dzikim zwierzętom (*damnatio ad bestias*) jako jeden z elementów *venationes*, widowisk, na które składały się walki zwierząt oraz walki ludzi ze zwierzętami.

KS. ANTONI DĘBIŃSKI

MIĘDZYKONFERENCYJNA SESJA NAUKOWA
„PRAWO RZYMSKIE A WSPÓŁCZESNOŚĆ”
(Warszawa–Popowo, 3–5 grudnia 1994 r.)

W dniach 3–5 grudnia 1994 r. odbyła się międzynarodowa sesja naukowa nt. „Prawo rzymskie a współczesność”, zorganizowana przez Uniwersytet Warszawski i Komitet Nauk o Kulturze Antycznej PAN. Sesja – stanowiąc kolejny, doroczny zjazd naukowy romanistów – miała charakter szczególny, gdyż została poświęcona zmarłemu 3 kwietnia 1994 r. Henrykowi Kupiszewskiemu, profesorowi prawa rzymskiego, ambasadorowi RP przy Stolicy Apostolskiej. Nazwa sesji, wskazująca jej tematykę, została zaczerpnięta z tytułu książki opublikowanej kilka lat temu przez prof. Henryka Kupiszewskiego¹.

Sesja składała się z dwóch części. Pierwsza odbyła się w Uniwersytecie Warszawskim dn. 3 grudnia 1994 r.; część druga (w dn. 4–5 grudnia 1994 r.) miała miejsce w

¹ H. K u p i s z e w s k i, *Prawo rzymskie a współczesność*, Warszawa 1988.

Popowie nad Bugiem, w Ośrodku Doskonalenia Kadr Ministerstwa Sprawiedliwości. W sesji wzięli udział specjaliści z zakresu prawa rzymskiego i historii prawa z Włoch, Niemiec, Francji i Polski. Otwarcia sesji dokonał prof. Włodzimierz Śliwiński, rektor UW, i prof. Anna Sadurska, przewodnicząca Komitetu Nauk o Kulturze Antycznej PAN.

Na program pierwszego dnia składały się wystąpienia i referaty poświęcone Henrykowi Kupiszewskiemu. Jako pierwszy zabrał głos prof. Władysław Kupiszewski (UW), brat zmarłego Profesora. W bardzo osobistym wystąpieniu przedstawił on lata dzieciństwa, szkoły średniej i okres studencki Zmarłego. Przez pryzmat domu rodzinnego, atmosfery, jaka tam panowała, opisał świat wartości i otoczenie, w których wzrastał Henryk Kupiszewski.

Następnie zostały przedstawione referaty współpracowników i uczniów profesora Kupiszewskiego, ukazujące jego wielopłaszczyznową i bogatą aktywność. O Henryku Kupiszewskim jako uczonym, nauczycielu akademickim i koledze mówili profesorowie Uniwersytetu Warszawskiego: Witold Wołodkiewicz („Henryk Kupiszewski – uomo, romanisto, amico”) i Katarzyna Sójka-Zielińska („Henryk Kupiszewski – univair-sitaire”). Dorobek naukowy i wkład w romanistykę światową Henryka Kupiszewskiego przedstawili: prof. Maria Zabłocka z UW („Opere di Henryk Kupiszewski”) i prof. Okko Behrends z Getyngii („Henryk Kupiszewski und sein romanistische Werk”). Z kolei prof. Ewa Wipszycka-Bravo (UW) omówiła działalność Henryka Kupiszewskiego jako współredaktora założonego przez prof. Rafała Taubenschlaga „Journal of Juristic Papyrology”.

Prof. Henryk Kupiszewski przeszło trzydzieści lat wykładał prawo rzymskie w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. Jego działalność dydaktyczno-naukową w tej uczelni przedstawił prof. Jan Zabłocki z ATK w referacie pt. „Henryk Kupiszewski – professore dell’Accademia di Teologia Cattolica di Varsavia”.

Po nawiązaniu stosunków dyplomatycznych pomiędzy Polską a Stolicą Apostolską Henryk Kupiszewski został mianowany w 1990 r. pierwszym ambasadorem RP w Watykanie; funkcję tę pełnił do śmierci. O pracy dyplomatycznej Profesora w Rzymie mówił Leszek Kazana, radca Ministra w Ministerstwie Spraw Zagranicznych. Wystąpienie to zakończyło pierwszy dzień sesji.

Na program drugiej części sesji złożyło się kilka referatów, których autorzy skupili się wokół kilku zagadnień. Pierwszym z nich było pytanie o rolę i funkcję prawa rzymskiego jako dyscypliny uniwersyteckiej – czy należy ją uprawiać jako przedmiot historyczny, czy też jako propedeutykę, wstęp dla współczesnego prawa cywilnego. Tego tematu dotyczyły referaty prof. Marka Kuryłowicza (UMCS) pt. „Zum heutigen Stand des römischen Rechts in Polen”) i prof. Tomasza Giaro (Warszawa–Frankfurt nad Menem) pt. „Storia e dogmatica nella tradizione romanistica pollaca”.

Kolejnym zagadnieniem omawianym przez prelegentów i diskutowanym przez uczestników sympozjum była kwestia recepcji i oddziaływania prawa rzymskiego w kulturze europejskiej w różnych epokach jej rozwoju. I tak prof. Joseph Modrzejewski-Melèz (Univ. Paris I) mówił o stosunkach pomiędzy Żydami a chrześcijaństwem w starożytności grecko-rzymskiej („Raison grecque – spiritualité biblique – droit romain: aux origines d’une entité judéo-chrétienne”). Prof. Juliusz Bardach (UW) przedstawił wpływ prawa rzymskiego na ustawodawstwo Litwy w okresie Renesansu („La romanitas dans la codification lituanienne à l’époque de la Renaissance”). Prof. Jan Kodrębski

(UŁ) podjął kwestię związku pomiędzy moralnością a prawem w jurysprudencji rzymskiej („L’axiologie des juristes romaines”), prof. Luigi Capogrossi-Colognensi (Rzym) zaś – rolę prawa rzymskiego w prawie porównawczym („Le origini ottocentesce del comparativismo giuridico”). W tej grupie należy także wymienić referat prof. Edwarda Szymoszka (UWr) pt. „Od Bolonii po współczesność” na temat stosunków pomiędzy władzą świecką a duchowną w poglądach glosatorów.

Referaty poświęcone poszczególnym instytucjom prawa rzymskiego stanowiły oddzielną grupę tematyczną. I tak prof. Hans Ankum z Amsterdamu w referacie pt. „Observation sur le prêt maritime en droit romain – thème cher à Henryk Kupiszewski” przedstawił zagadnienie pożyczki morskiej (*foenus nauticum*). Dr Anna Pikulska (UŁ) z kolei w komunikacie pt. „La sécurité publique au Bas-Empire” omówiła funkcjonowanie i zadania tajnej policji w cesarstwie, zwanej *agentes in rebus*. Przedmiotem referatu mgr Agnieszki Kacperek (UW) pt. „Regulae a maximae” były funkcje i charakter reguł w prawie rzymskim w kontekście rozważań Arystotelesa dotyczących przesłanek większych sylogizmów. Znaczenie żeglugi i ochrony osób korzystających z usług armatora (*magister navis*) stanowiła treść referatu pt. „Utilitas navigandi” mgra Jerzego Krzynówka (UW). Tematem wystąpienia mgra Franciszka Lonchamps de Bèrier (UW) była nietykalność posłów w Rzymie okresu pryncypatu.